

Eindelijk een Vlaams repertorium van (vindplaatsen van) audiovisuele bronnen

De inventie van film is zoals bekend al ruim een eeuw oud. Het belang van het medium is sedertdien alleen maar toegenomen. Het inzicht en de praktijk om films te bewaren als belangrijk deel van het menselijk patrimonium zijn al evenmin nieuw. Het Koninklijk (Belgisch) Filmarchief (KBF) bestaat straks 70 jaar. Het was een van de eerste in zijn soort en nog steeds een van de belangrijkste filmarchieven ter wereld, althans wat de bewaring en ontsluiting betreft van speelfilms en dus van slechts een beperkt gedeelte van wat onder de notie film schuilgaat. In het Nederlands is film een synoniem van speelfilm. Het is betekenisvol voor de mate waarin speelfilm het terrein van de bewegende beelden beheerst. Sedert de massificatie van het medium televisie in de jaren vijftig en zestig van de twintigste eeuw zijn bewegende beelden echter een deel geworden van het dagelijkse leven. Vandaag gaat de eerste generatie met pensioen die de werkelijkheid in belangrijke mate heeft ervaren met en via bewegend beeld. Een niet onbelangrijk deel van hen is zelf producent van bewegend beeld door de ontwikkeling van laagdrempelige opname-apparatuur, een evolutie die met de ontwikkeling van de digitale technologie sedert de laatste jaren in een stroomversnelling zit. Al deze elementen nopen geschiedschrijvers rekening te houden met het bewegend beeld als historische bron.

De ontwikkeling van werkinstrumenten om bewegende beelden op te sporen is een heel belangrijke voorwaarde om onderzoek mogelijk te maken en te stimuleren. De Vakgroep Nieuwste Geschiedenis van de Universiteit Gent was op dit vlak een pionier. Bijna twintig jaar geleden liet Herman Balthazar een repertorium opstellen van filmarchieven in Vlaanderen: G. Bal, *Non-fiction film als historische bron. Theoretische en praktische analyse van een repertorium van filmarchieven in Vlaanderen*. De tijden waren niet rijp om een dergelijk werk ook uitgegeven te krijgen, waardoor deze scriptie vele jaren zowat de enige gids was die vorsers ter beschikking hadden. Op de valreep van de eeuw verscheen dan het hoofdstuk over film van de hand van Guido Convents in de 'Groene Bijbel', *De Bronnen voor de studie van het hedendaagse België*. Het was het eerste rudimentaire overzicht van vindplaatsen.

Vorig jaar verscheen voor Vlaanderen een eerste exhaustieve gids naar audiovisuele bronnen over Vlaanderen van de hand van Daniël Biltereyst en Roel Vande Winkel. Het boek verscheen in de reeks Film en TV-studies onder de redactie van Biltereyst en Philippe Meers. Biltereyst en Meers zijn verbonden aan de onderzoeksgroepen film- en televisiestudies van respectievelijk de Universiteit Gent en de Universiteit Antwerpen. Vande Winkel is licentiaat geschiedenis en doctor in de Communicatiewetenschappen en verbonden aan de Universiteit Gent. Hij was de belangrijkste uitvoerder van 'Licht op een collectief geheugen', een onderzoeksproject 2000-2003 ondersteund door het Max Wildiersfonds. De financieringsbron verklaart de geografische insteek, maar het moet duidelijk zijn dat vele van de gerepertorieerde vindplaatsen bewegend beeldmateriaal bezitten over Belgische geschiedenis. In dat verband is verheugend vast te stellen dat het KBF een belangrijke partner was in het onderzoeksproject. Conservator Gabriëlle Claes was co-promotor naast promotor Biltereyst. Het is verheugend omwille van het feit dat een federale instelling participeert in een uit Vlaams gemeenschapsgeld gefinancierd project en omdat het KBF zijn belangrijke non-fictie collectie onder de aandacht brengt.

Het boek bestaat uit twee delen. Het eerste deel bevat naast een inleiding van de auteurs, twee technische bijdragen. Een van de hand van Bernard De Witte over beelddragers en -formaten en een van Katrien Van der Perre en Ann Leysen over de auteursrechterlijke problematiek omtrent het bewaren van beelden. Het zijn bijzonder nuttige bijdragen. Het tweede deel bestaat uit een repertorium van vindplaatsen van bewegende beelden over Vlaanderen/België ingedeeld in zes categorieën: 1. Internationale vindplaatsen; 2. Filmarchieven; 3.

Televisiearchieven; 4. Archiefinstellingen, bewaarbibliotheken, documentatiecentra en musea; 5. Overige instellingen met film- of beeldcollecties; 6. Particuliere collecties. Een zevende kapitel handelt over documentatiecentra voor de studie van Belgisch-Vlaamse film. Allemaal samen passeren ruim 130 instellingen de revue, van internationale mastodonten als Pathé en Gaumont –waar wel degelijk heel belangrijk filmmateriaal over België is te vinden-, over grote binnenlandse spelers als het KBF en de VRT tot lokale archieven zoals bijv. de Koninklijke Kring voor Heemkunde Kontich en heel specifieke instellingen zoals bijv. het Bijenteeltmuseum. Uit het overzicht blijkt voorts dat heel veel van de traditionele archieven die door historici worden bezocht, ook over een collectie bewegende beelden beschikken. Het repertorium kwam tot stand via een enquête. Door non-respons of zelfs weigering tot medewerking is het repertorium verre van volledig. Zonder twijfel zijn er ook nog heel wat buitenlandse vindplaatsen waar interessante beelden over Vlaanderen zijn terug te vinden, maar die niet konden onderzocht worden door de budgettaire beperkingen van de enquête. Volledigheid is overigens een utopie, al was het maar omdat het verschijnen van een dergelijk boek bijdraagt tot een sensibilisering van personen en instellingen die bewegende beelden bewaren. In het voorwoord noemen de auteurs hun werk een beginpunt en bepleiten ze verder onderzoek en ontsluitingswerk, vooral op regionale en lokale basis. Wie de activiteiten van de erfgoedcellen en –verenigingen de laatste jaren volgt, weet dat de auteurs op hun wenken worden bediend. Men kan dus slechts de wens uitspreken dat hun boek zeer snel door de realiteit op het terrein wordt ingehaald zodat de noodzaak tot een tweede en ruim ‘vermeerdere’ uitgave zich stelt.

D. Biltereys & R. Vande Winkel, *Bewegend Geheugen. Een gids naar audiovisuele bronnen over Vlaanderen*, Gent: Academia Press, 2005, VI + 363 p.

Bruno De Wever
UGent